

Kolumnen. Lars Calmfors

Turbulensen kräver mer

Kan SNS återupprätta sitt rykte? Styrelsen har reagerat och klargjort att SNS ska främja forskningens frihet. Det är ett viktigt steg, men det räcker inte.

Turbulensen runt forskarrapporten från Studieförbundet Näringsliv och Samhälle (SNS) om konkurrens i välfärdssektorn har klingat av. Det kan därför vara dags att reflektera över lärdomarna.

Rapporten, och då särskilt redaktören och forskningschefen Laura Hartmans sammanfattning och DN-debattartikel (7/9), utlöste hård kritik från näringslivet. Därefter förbjöds Hartman av vd Anders Vredin att delta i debatten, vilket fick henne att lämna SNS. Det ledde i sin tur till en akademisk kritikstorm. Följden blev ett beslut om att Anders Vredin ska avgå.

Hartmans huvudsatser borde inte vara kontroversiella. De är "att det råder en anmärkningsvärd brist på vetenskapligt baserad kunskap om effekterna av konkurrens i välfärdssektorn" och att det utifrån befintliga studier inte går att hitta belägg "för att de högt ställda förhoppningarna om att ökad konkurrens skulle leda till förbättringar av välfärden har infriats". Någon återgång till offentliga monopol förespråkas inte. Däremot betonas vikten av genomtänkta regleringar och utvärdering. Enstaka formuleringar kan kritiserars, men läser man hela resonemanget är budskapet svårt att missförstå.

Kritiken mot rapporten och dess redaktör var ovanligt hätsk. Sådant får forskare leva med. Problemet var i stället SNS hantering som stred mot grundläggande krav på akademisk frihet. Vad som inte kommit fram är att den ursprungliga planen från vd – och möjligen också styrelseordförande – tycks ha varit att SNS offentligt skulle beklaga brister i presentationen av rapporten. Detta stoppades klokt nog av styrelsens majoritet.

Händelseförloppet leder mig till tre

reflektioner. En första är att turbulensen visar vilken vikt som numera fästs vid forskarrapporter i den offentliga debatten. Detta är positivt. Det höjer den allmänna diskussionsnivån, vilket precis är SNS mål att bidra till.

En andra reflektion gäller den roll som olika tankesmedjor bör spela. Forskare på universitet och högskolor tillsätts på rent akademiska meriter och är sedan fria att bedriva sin forskning. Privat finansierade tankesmedjor kan inte fungera på samma sätt. Det är rimligt med styrning av ämnesområden och oundvikligt att kontraktering av forskare påverkas av vilka slutsatser de tros komma fram till. Den främsta spärren mot tendentiösa rekryteringar är att sådana ger dåligt rykte och därmed mindre inflytande. Ett minimikrav är förstås att den forskning som görs inte censureras, samtidigt som den bör utsättas för normal vetenskaplig kvalitetskontroll före publicering.

SNS är en unik organisation som sammanför näringslivsföreträdare, offentliga tjänstemän och politiker med forskare. Organisationen har byggt upp ett rykte för spännande och obundna inlägg i samhällsdebatten, trots den misstänksamhet som funnits på sina håll på grund av näringslivsanknytningen. Inte minst har SNS varit viktigt för att dra in unga forskare i den offentliga debatten.

Detta mödosamt förvärvade rykte hotades av att handläggningen efter forskarrapportens publicering blev helt fel. Den naturliga reaktionen hade varit att uppmuntra till fortsatt diskussion och att gå vidare med nya rapporter. Nu framstod SNS i stället som "mjukt i ryggen" inför näringslivskritik.

Anders Vredin är en respekterad forskare som gjort en stor insats för att utveckla Riksbankens forskning om penningpolitik. Han har även varit en

konstruktiv och engagerad vd för SNS, men efter det som inträffat hade det varit omöjligt för honom att återupprätta förtroendet för organisationen.

En tredje reflektion gäller målkonflikten mellan att vara en aktiv tanke- och bara ett debattforum. Det har funnits en önskan från styrelsen att SNS ska synas mer genom att de egna anställda i högre grad deltar i debatten. Det är rimligt. Men då måste man göra klarare att SNS som organisation inte tar ställning utan att de enskilda forskarna bara företräder sig själva. Det borde stå i eldskrift i varje SNS-publikation. På detta sätt har också SNS alltid fungerat. När till exempel vd lett Konjunkturrådet har dess – ibland kontroversiella – slutsatser aldrig setts som SNS ståndpunkt.

Kan SNS återupprätta sitt rykte? Redan det faktum att styrelsen reagerat och klargjort att SNS "obetingat ska respektera och främja forskningens frihet och forskarnas oinskränkta rätt att uttrycka sig" är ett viktigt steg på vägen.

Men det räcker inte. Det finns skäl att ha ett bättre utbyte mellan styrelse och det vetenskapliga råd som finns (och som nu mest fungerat som "window dressing"). Den interna kvalitetsgranskningen måste ses över. Kanske bör också forskarrepresentationen i styrelsen utökas.

Däremot finns det ingen anledning att ifrågasätta näringslivsanknytningen. SNS nisch är just att man lyckats engagera ledande näringslivsföreträdare i breda samhällsfrågor.

Den svåraste uppgiften är förmodligen att hitta en ny vd. Den ideala personen är en forskare med akademiska ryggmärgsreflexer som också bör ha breda erfarenheter av offentlig debatt och goda näringslivskontakter. Med en sådan person vid rodret har SNS goda förutsättningar att fortsätta spela en konstruktiv roll i samhällsdebatten.

Den interna kvalitetsgranskningen måste ses över. Kanske bör också forskarrepresentationen i styrelsen utökas.

Lars Calmfors är professor i internationell ekonomi vid Stockholms universitet och fristående kolumnist i Dagens Nyheter.